

ДО
Г-ЖА ДЕЯНА КОСТАДИНОВА
СЕКРЕТАР ПО СОЦИАЛНИ ПОЛИТИКИ,
МЛАДЕЖТА И СПОРТА
НА ПРЕЗИДЕНТА
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТАНОВИЩЕ НА ТЕМА

„Демографски предизвикателства – как да подготвим качествен човешки капитал при спазване правата на човека и основните свободи“

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО КОСТАДИНОВА,

Благодаря Ви за поканата и възможността да участвам в инициативата на Президента на Република България – „Младежка визия за развитие на България“. Надявам се представените от мен предложения да са полезни и ефективни за развитието на качествен човешки капитал в България.

Едно от основните демографски предизвикателства, пред които е изправена страната, е именно подготовката на качествен човешки капитал. Човешкият капитал е съвкупност от знания, умения, вродени способности и талант, които притежава отделният индивид. Човек се изгражда и доразвива на база получено образование, придобитата квалификация, практически опит, мотивация, енергия и физическо състояние. За подготовката на качествен човешки капитал е важно да се обърне внимание на някои основни дейности, участващи във формирането му, като:

- Образование – основно, средно, висше;
- Обучения на работното място или самообучение;
- Програми за квалификация и преквалификация;
- Инвестиции, насочени към запазване на физическото, психичното, нравственото и социалното здраве.

Проблемите, пред които е изправена страната ни, свързани с отглеждането на качествени кадри, са основно в областта на образованието и здравеопазването. Използвам термина „отглеждане“ именно, защото от семейството започва всичко. Семейната среда, възпитанието, ценностите, които се залагат на децата още в ранна възраст, са един от факторите за развитието на качествен човешки капитал на по-късен етап. Веднъж обаче излязъл от рамките на семейната среда – индивидът е предизвикан да се справя и с външни фактори, които също влияят на неговото развитие.

Първият по-сериозен проблем, пред който се изправя човекът извън семейството, е липсата на високо качество в средното образование. Един от явните примери е, че много често, учениците, които желаят да продължат образованието си във ВУЗ, се налага да запишат допълнителни курсове и частни уроци, които да ги подготвят за кандидат-студентски изпити. Вярвам, че полученото средното образование трябва да бъде достатъчно качествено, така че индивидът да е изградил основните познания за света около него и да е успял да се насочи в област, която е решил, че иска да се развива в последствие.

За да се повиши качеството на средното образование е необходимо да се предприемат мерки в контрола при завършването му. Въвеждане на задължителен външен изпит за всички основни предмети би доведе до засилване контрола и качеството на образование в училище. Също така това ще мотивира учениците да учат еднакво усилено през всички години и по всички предмети. Допълнително, изпитът върху основните предмети би бил достъчна основа в кандидат-студентската подготовка на ученика и няма да се налага друга такава. Това ще засили и подобри интеграцията между училището и университета.

Висшето образование от своя страна също се нуждае от промени, за да произвежда качествен човешки капитал. Първото ми предложение за подобряване на качеството на висшето образование, е да се премахнат кандидат-студентските изпити във всички университети и да се приемат новоприетите студенти само с матура и диплома. Разбира се това може да стане само при условие, че матурите се провеждат в равни за учениците условия, с необходимия контрол. Премахването на кандидат-студентските изпити ще предостави равен достъп до образование - всеки ученик, завършил успешно 12 клас, ще може да запише висше образование, без да се налага да бъдат вложени допълнителни пари за подготовка и кандидат-студентски изпити от него или неговото семейство. Освен премахването на бариерите за влизане в системата на висшето образование е необходимо да се създадат по-строги правила и контрол върху преподавания материал в университета, което от своя страна би довело до по-трудно излизане от системата на университета. В момента ситуацията в България е труднодостъпни университети, но веднъж успешно записани, почти всеки студент успява да завърши висшето си образование.

Второто ми предложение за подобряване качеството на висшето образование е свързано с подобряване начина на организация на работа във висшите учебни заведения. Създаването на онлайн платформа би улеснило работата и на студентите, и на работещия в университета персонал, като е необходимо онлайн платформата да бъде разработена спрямо нуждите на всеки един университет. Разглеждайки съществуващи онлайн платформи в различни университети в чужбина мога да обобщя, че в една такава платформа могат да бъдат:

- проследявани материалите и съдържанието на всички предмети;
- достъпни материалите за подготовка по съответните предмети;
- внедрени механизми за проверка на плагиатство върху курсови и дипломни работи на студентите;

- осигурени достъпи до оценки от изпити;
- други административни данни за студента.

Като трето подобрене в качеството на висшето образование според мен е задължително да се въведе за всички завършващи с дипломна работа, предмет, в които да се изучават различни методологии, подходи за разписване на научен документ. В момента дипломната работа в голяма част от случаите е парадоксална – избира се предмет на дипломната работа, назначава се дипломен ръководител и подхода и начина на разписване на дипломна работа зависи от желанието на ръководителя да сподели знанията си и мотивацията на студента, да създаде труд, който има добавена стойност, каквато всъщност е целта на дипломната работа. Въвеждането на предмет, в който последователно да се разписва дипломната работа (със съдействието на ръководител, с преподаването на различните методологии и начини на изследване, възможност да се презентират избрани параграфи от дипломната работа, възможност за получаване на обратната връзка за всички студенти) би придало смисъл от изготвянето на един подобен научен труд – и за самия студент, и за развитието на научните изследвания в България.

За съжаление, обаче, колкото и да са образовани и обучени хората, няма как да работят качествено, ако не са психически и физически здрави. Качеството на здравните услуги у нас е изключително ниско, в това число подготовката, мотивацията и квалификацията на лекарите. Изключително важно е да се обърне внимание на това, как си вършат работата, контролите в тази област трябва да бъдат засилени, а санкциите при проявено некомпетентно и неморално отношение да бъдат безкомпромисни. Подготовката в университетите, които се преподава медицина, трябва да е на най-високо ниво и завършването им да е съпътствано с множество изпити – практически и теоретични. С други думи – по-горните подобрения могат да бъдат приложени в тази сфера на образование с приоритет.

Предвид демографските проблеми на България като застаряването на населението, високата смъртност и ниска раждаемост, стратегията за учене през целия живот, качеството и високата производителност на човешките ресурси придобиват все по-голямо значение и все повече трябва да вървим в посока развитие на икономика, базирана на знанието. Поради тази причина моите предложения за подобрения са насочени именно в тази сфера.

Благодаря Ви за вниманието!

С уважение,

НАДЕЖДА СИМОВА